

SOCIOLOGIE ZDRAVÍ A NEMOCI

PhDr. Michal Zvírotský, Ph.D.

ČLOVĚK VE ZDRAVOTNĚ RELEVANTNÍCH ROLÍCH

- PACIENT
- Podle T. Parsonse má **sociální role nemocného** čtyři základní atributy:
 - **1.** Nemocný je společností považován za **neodpovědného** za vznik své nemoci a nemohoucího odstranit nemoc vlastní vůlí.
 - **2.** Nemocný je **osvobozen** od svých dosavadních povinností, čerpá nejrůznější úlevy.
 - **3.** Nemocný je povinen dávat najevo **nežádoucnost** a příp. též dočasnost svého stavu.
 - **4.** Nemocný je **povinen se léčit**, a to zpravidla ve spolupráci s odborníky.
- PACIENT
- Parsonsův model bývá často kritizován, neboť nerespektuje variabilitu nemocí ani dynamiku vývoje nemoci – lze hovořit o **kariéře nemocného** (střídání strukturovaných sociálních rolí).
- Dnes bývá zdůrazňován širší sociální kontext, hovoří se např. o „nemocné rodině“ – **network theory**.
- Problematická je situace pacientů trpících zdravotními problémy, které medicína nedokáže objektivizovat (např. CFS), chorobami, u kterých daná společnost předpokládá vinu pacienta (např. HIV/AIDS) apod.
- LÉKAŘ
- Klíčové znaky role lékaře (dle Parsonse): **funkční specifita, emocionální neutralita, universalismus, kolektivní orientace**.
- Vysoká prestiž profese.
- Postupná feminizace (zvl. v některých oborech)
- Různé modely vztahu lékař-pacient.
- Komunikace lékaře s pacientem a její kontext.
- Compliance a adherence.
- Iatropatogenie (somatická, psychosociální).
- Dle Illicha iatrogenie klinická, sociální, kulturní.
- Profesionální **lékařská etika** – stále komplikovanější.
- SESTRA

- Klíčové znaky role sestry jsou obdobné jako u role lékaře.
- Profese sestry má zcela specifickou genezi, která souvisí s emancipačním hnutím.
- V posledních desetiletích prudký rozvoj profese mj. v souvislosti se vznikem ošetrovatelství jako samostatného studijního a vědního oboru na vysokých školách.
- Specifika vztahu lékař – sestra, sestra – pacient.
- Etické otázky v ošetrovatelství.
- Dvojí subordinace sester a další specifika práce.
- **OSTATNÍ PRACOVNÍCI**
- Stále přibývá povolání a profesí, které se podílejí na péči o zdraví.
- Nižší zdravotnický personál: např. sanitáři.
- Střední zdravotnický personál: např. asistenti.
- Nelékařská zdravotnická povolání, zprav. vysokoškoláci: ergoterapeuti, adiktologové, zdravotně-sociální pracovníci, kliničtí psychologové, kliničtí logopedi aj.
- Další odborní pracovníci působící ve zdravotnictví: biologové, chemici, fyzici, techničtí pracovníci ve zdravotnictví aj.
- **ROLE EXPERTA**
- Tradičně role experta vyhrazena pouze lékařům.
- Nově expertní roli přebírají i další pracovníci, zejm. zdravotní sestry, psychologové aj.
- V poslední době **v souvislosti s růstem zdravotní gramotnosti usilují o expertní roli i někteří pacienti.**
- Rodič jako expert na nemoc svého dítěte.
- Pacienti mohou projevat (často rozsáhlé) znalosti v konvenční i nekonvenční oblasti medicíny – v poslední době je navíc někdy ezoterický přístup vykládán racionálním pohledem kvantové fyziky.
- Řešením je expertní roli rozdělit a distribuovat mezi aktéry terapeutického procesu.